

Duende komt altijd onverwacht

De **Flamenco Biënnale Nederland** toont alle facetten van de Andalusische volksmuziek en dans. Van pure cante jondo tot gewaagde crossover, zoals het Spaanse kwartet Ultra High Flamenco dat een verbond aangaat met Nederlandse jazzmusici.

DOOR DIETER VAN DEN BERGH • FOTO JULIE HRUDOVA

WAT krijg je als je drie Nederlandse jazzmuzikanten in één ruimte stopt met vier Spaanse flamenco-avonturiers? Vingerwijzingen in vier talen (Spaans, Frans, Engels en Nederlands) en free style-flamenco die alle kanten op vliegt, zo blijkt bij een repetitie in het Amsterdamse Splendor. Maar vanzelf gaat het nog niet. Hoe reageer je met een Andalusische gitaar op een basklarinet? Hoe haak je als jazzpianist in op de cajóntrommel met z'n up tempo-bulería, het twaalftelscompás van de flamenco? 'Doe wat je denkt dat je moet doen,' zegt de ene Hollander tegen de andere.

'We zitten nog in de technische aftastfase,' verklaart altviolist Oene van Geel even later tijdens de pauze van de tweede repetitiedag. 'De structuren, de noten, het papier. Hoe gaan we het vormgeven?' Van Geel, VPRO/Boy Edgar Prijswinnaar 2013, gaat samen met Maarten Ornstein (sax/klarinet) en Tony Roe (piano) voor de vijfde Flamenco Biënnale een verbond aan met het jonge Spaanse kwartet Ultra High Flamenco. Een idee van festivaldirectrice Ernestina van de Noort. Ze liet de musici kennis maken, eerst in een restaurant, daarna op een podium. Want als je niet goed met elkaar kunt eten, kun je ook niet samen

spelen. Er bleek een *match* te zijn. Ultra High Flamenco, opgericht in 2007, bouwde internationaal naam op met grensverleggende flamenco vol improvisatie. Met haar project hoopt Van de Noort dat de Spanjaarden hun grenzen nog wat verder oprekken. 'Gráág,' glundert contrabassist en bandleider Pablo Martín. Al is het nu nog even zwoegen, zegt hij. 'Hoe pakken we het materiaal aan, dat is het moeilijkst. We spelen voor de helft ons eigen repertoire, de rest is Nederlandse jazz. Daar hebben we noten voor nodig. Maar wij hebben twee *native* flamencos uit Sevilla en Jerez in de band, die lezen geen noten.'

Van Geel, quasi-schuldbewust: 'We hebben ze eigenlijk best wel tricky stukken voorgeschoteld. Maar dat is ook juist de kick. "Ik heb hem! Ik heb hem!" riep de Spaanse gitarist vanochtend blij. Dat zijn de mooie momenten.'

Vlammen

Ook voor de Hollanders is het aanpoten.

Repetitie van de gelegenheidsformatie in Amsterdam:
Paquito González, Tony Roe, Pablo Martín, José Quevedo en **Alexis Lefèvre** (vlnr)

Maarten Ornstein: 'Als je flamenco luistert, denk je: te gek! Maar als je het moet spelen denk je: wat gebeurt hier in godsnaam allemaal.'

Willen de Spanjaarden liefst zo snel mogelijk vlammen, de Hollanders nemen graag wat meer tijd. Zeker Oene van Geel: 'Ik ben een enorme nerd. Zou het liefst vijf dagen op onderzoek uitgaan, eerst de grammatica goed leren. En dan op het podium pas vliegen.'

Helemaal onbekend op het gebied van flamenco is de violist niet. 'Ritmisch is flamenco onwijs interessant. Met al die sub-accenten zingen ze de hele tijd om de structuur heen. Dat geeft een uniek soort levendigheid. Flamenco's hebben een fantastische gereedschapskist, als je al die spullen kunt gebruiken is het *the sky is the limit*.'

Duende is het ondefinieerbare gevoel van de flamenco, een magische groove waarin alles op z'n plek valt voor muzikant of danser

De flamenco draag je diep in je, wordt wel gezegd. Maar om de muziek goed te kunnen spelen hoeft je geen *native* te zijn, volgens Martín, die opgroeide in Baskenland en klassieke muziek studeerde in Wenen. Vanuit Madrid is hij al vijftien jaar intensief met flamenco bezig. Flamenco is een 'kwestie van begrijpen,' zegt hij. 'Het gaat *beyond* muziek, het is een cultuur. Hoe je praat, leeft, danst, musiceert. Als je dat aanvoelt en begrijpt, ben je flamenco.' Zijn grote inspiratiebron is de legendarische gitarist Paco de Lucía (1947-2014), met wie hij nog speelde. 'De revolutie begon bij hem. Hij is het middelpunt van alle nieuwe flamenco.'

Magie

Zoals *saudade* bij de Portugese fado hoort, is duende het ondefinieerbare gevoel van de flamenco, een magische groove waarin alles op z'n plek valt voor muzikant of danser. De staat van duende hebben ze tijdens de repetities in Splendor nog niet bereikt, zegt Martín. 'Duende komt altijd onverwacht. Het is nu nog vooral effectief wat we doen, maar ik voel dat de duende eraan zit te komen, *the magic will come!*' 'En het geld,' vult Van Geel – pretoogjes – aan. 'En de vrouwen en de alcohol,' roept Ornstein op zijn beurt. 'Yeah right,' lacht Martín, straks, eerst nog even werken. Met die Hollands-Spaanse chemie zit het wel snor.

Vrije geluiden

- ▶ ZONDAG, NPO 1, 10.30-11.20 UUR
- ▶ ZONDAG NPO RADIO 6, 20.00-1.00 UUR

Flamenco Biënnale Nederland

16 januari-3 februari

Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Eindhoven

Ultra High Flamenco

18 januari LantarenVenster Rotterdam

25 januari Bimhuis Amsterdam

29 januari TivoliVredenburg Utrecht

Klassiek meets flamenco

Bijzondere combinatie klassiek en flamenco met werken van Spaanse componist Manuel de Falla door gitarist Cañizares en mezzosopraan Christianne Stotijn. Plus werk van Catalaanse componist Xavier Montsalvatge door Stotijn en pianist/dirigent Ed Spanjaard.

23 januari, Muziekgebouw aan 't IJ Amsterdam

Yatra (wereldpremière)

Choreograaf en bailaor (danser) Andrés Marín, volgens Van de Noort 'flamencovrijheidsvechter van het eerste uur', werd om zijn experimenteerdrijf ooit verguisd in eigen land. Zoekt met de Frans-Algerijnse hiphopdanser Kader Attou en het Divana zigeunerensemble uit Rajasthan de meest primitieve wortels van de flamenco in India.

25 januari Lucent Danstheater Den Haag

Peleando y punto (Nederlandse première)

Onversneden Spaanse zigeunerflamenco met cantaor El Pele en danser Farruquito. Speciale gast: pianist Dorantes.

28 januari Carré Amsterdam

De Perzische connectie: op zoek naar de oorsprong

De Spaanse dichter en flamencofan Federico García Lorca beschreef de cante jondo (de diepe 'oerzang' van de flamenco) als een 'zeldzaam exemplaar van primitieve zang die in zijn noten de ontblote en huiveringwekkende emotie herbergt van de eerste oosterse beschavingen'. Over de exacte roots zijn nog steeds discussies gaande,

weet ook Ernestina van de Noort, maar het is smeltkroesmuziek pur sang, die terugvoert naar de Maghreb en het Midden-Oosten. Waarschijnlijk zelfs naar Iran, zegt de Biënnale-directrice. Een poging om deze wortels bloot te leggen is het project Qasida, waarin cantaora (zangeres) Rosario 'La Tremendita' uit Sevilla samenwerkt met Mohammad Motamedi, klassiek zanger uit Iran, thuis in de tahrir, een intense Perzische 'jodeltechniek'. Zowel Motamedi als Rosario putten uit Spaanse volkspoëzie – de basis van flamenco – alsook uit de ghazals van de Perzische dichter Hafez. Misschien dat in deze zoektocht naar de wortels het oude 'Al-Andalus' (Andalusië)

even van zich laat horen, zegt Van de Noort.

Na Qasida volgt East meets East, een programma waarin twee virtuelen de dialoog aangaan: Kayhan Kalhor (Iran) op de kamancheh, een oud Perzisch strikinstrument, en Erdal Erzincan (Turkije) op langhalsluit. Een stille wenk naar de oosterse flamenco-invloeden. 'Misschien zal alleen de goede toehoorder hier flamenco in horen.'

Qasida & East Meets East

30 januari Muziekgebouw aan 't IJ Amsterdam

Farruquito